

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1088878/1

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיין:

הרב יצחק רפפורט

המבקש: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד עינת גריכטר)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יהודית מייזלס ועו"ד מיכל לוי)

הנדון: סמכות ביה"ד בתביעות שנכרכו בגירושי מי שנישאו אזרחית (בח"ל) ובטקס רפורמי

החלטה

רקע

מתוך כתבי התביעה עולה כי הצדדים נישאו בנישואים אזרחיים בארה"ב בשנת 2004, ולאחר מכן, נישאו בטקס רפורמי בארץ ונרשמו כנישואים בישראל, לצדדים נולדו שני ילדים – ילידי 2006 ו-2009.

הבעל הגיש בקשה ליישוב סכסוך בבית הדין הרבני, ולאחר שהצדדים לא הגיעו להסכמות במסגרת פגישות המהו"ת, הגיש הלה תביעת גירושין ותביעות כרוכות של החזקת ילדים, משמורת, מזונות אישה וילדים וחלוקת רכוש.

הבעל ביקש מבית הדין להחליט בנוגע לסמכות הדיון של בית הדין הרבני בתביעות הכרוכות.

דיון והכרעה

תביעת הגירושין

תביעת גירושין שהוגשה בעקבות נישואין אשר נרשמו מחוץ לשטח השיפוט של מדינת ישראל ללא עריכת חופה וקידושין כדין, זהה במהותה לכל תביעת גירושין.

זאת לאור ההשלכה ההלכתית הנובעת מהקביעה המעוגנת בשיטות גדולי הפוסקים להצריך 'גט לחומרא' ולפעמים אף 'גט מספק' בנישואין אלו, קביעה שהיא בבחינת "סוגיין דעלמא" – הלכה הנהוגה בצורה רווחת.

לכך יש לצרף את זכות היסוד המושרשת, בהיות מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית המקנה לכל יהודי תושב מדינת ישראל או בעל זיקה למדינת ישראל להתגרש גירושין התקפים מבחינת ההלכה ללא פקפוק, כפי שמשקף ועולה מחוק שיפוט בתי דין רבניים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמור מעתה שתביעת הגירושין שבפנינו היא תביעה וודאית העונה על האמור בסעיף 1 ו' 2 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, המקנה סמכות דיון ייחודית לבתי הדין הרבניים. זאת גם אם ביסוד התביעה ספק דיני שהרי שהתביעה היא תביעה וודאית ויש להחיל את הוראות החוק הקובעות כי:

1. "ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים.

2. נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה."

מאחר שנצרך 'גט לחומרא', הרי שבפנינו עניין של גירושין מהפן האיסורי, הנמצא בסמכות ייחודית של בתי הדין הרבניים בהתאם לסעיף 1 לחוק האמור והמחויב להתקיים על פי דין תורה בהתאם לסעיף 2 לחוק וזאת גם בלי להיזקק לקביעת בג"ץ 2232/03.

בית הדין קונה את סמכותו הייחודית לדון בתביעת הגירושין כאשר בפועל קיימת זיקת נישואין המחייבת לכאורה גט או – לאחר בחינה מדוקדקת ובשיקול דעת רב – התרת הנישואין באמצעות פסק דין בהתקיים נסיבות מיוחדות שייבחנו על ידי בית הדין.

התביעות הכרוכות

סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים קובע כי:

"הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האשה ואם על ידי האיש, היא לבית דין רבני שיפוט ייחודי בכל עניין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאשה ולילדי הזוג."

התביעות הכרוכות בתביעת הגירושין כוללות גם את מזונות האישה וילדי הזוג.

כמו כן, נושא המשמורת והסדרי הראייה נקבעו כעניין הכרוך מעצם טיבה וטבעה של תביעת הגירושין; חלוקת הרכוש נתפסת כבעלת זיקה ישירה לחיי הנישואין שנפקעו או עומדים להיפקע אף שאינה כרוכה מעצם טיבה וטבעה ויש צורך לכורכה בכריכה מפורשת כדין מזונות אישה והילדים.

המחוקק קבע מפורשות באופן שאינו משתמע לשני פנים כי לאחר הגשת תביעת גירושין – עניין הכרוך בתביעת הגירושין, גם אם אינו נובע ישירות מסטאטוס הנישואין ומעשה הגירושין, הוא בסמכותו הייחודית של בית דין הרבני.

כאן נשאלת השאלה: האם בידי בעלי הדין, נשוא החוק, לקבוע בהסכמה מוקדמת או בהסכמה מכללה את זהות הערכאה המוסמכת על פי חוק בשונה מהוראות החוק?

התשובה לכך ברורה, כפי שקבעו כב' השופטים מ' שמגר, ד' לוי וג' כץ (ע"א 1981/90), כי הסמכות הייחודית הנקבעת על פי הוראות החוק היא הוראה קוגנטית – קרי: מחייבת – גם במקום שקיימת סמכות שיפוטית מקבילה.

"עיקרו של דבר, ההוראה בדבר סמכות השפיטה שבסעיף 40 הנ"ל לחוק בתי המשפט (נוסח משולב) היא בגדר הוראה קוגנטית, ואין לעוקפה על ידי הסכם בין בעלי הדין."

כבוד השופט מאיר שמגר התייחס להסכם ממון חתום ומאושר ואם הדברים נכונים בנידון שהיה בפניו, כל שכן שהדברים נכונים בנוגע להסכמה מכוח אומד הדעת במקום שלא הייתה בו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמירה או התייחסות לנושא הגירושין שאמור להיות נידון בטריבונל המוסמך קרי הטריבונל הדתי, ואין בכוח הסכמה זו להפקיע את הוראות החוק המחייבות.

כך נקבע שוב בבג"ץ 8638/03 (סימה אמיר נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים):

"סמכות ערכאת שיפוט, באשר היא, אזרחית או דתית, נקנית מכח הדין, ואין היא נושאת כח לשאוב את מקורה מהסכמת הצדדים, אלא מקום שהחוק עצמו ראה להכיר בהסכמה כזו, בנסיבות מסוימות, כמקור לסמכות הכרעה. כך, למשל, הבחין החוק, לענין תוקפה של הסכמת הצדדים, בין חלוקת סמכויות עניינית לחלוקת סמכויות מקומית בין ערכאות שיפוט. הוא נכון להכיר, בתנאים מסוימים, בהסכמת הצדדים כמקור מוכר לשינוי סמכות מקומית שנקבעה. בתקנה 5 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד – 1984, נקבע כי בהינתן קיומו של הסכם בין בעלי דין על מקום שיפוט, תוגש התובענה לבית המשפט שבאיזור שיפוטו מצוי אותו מקום. הגמישות היחסית בענייני הסמכות המקומית, והנכונות להכיר בהסכמת הצדדים כמקור לסמכות כזו נובעת כל כולה מהחוק, ושואבת כוחה מהוראותיו. לא כך הוא לגבי הסמכות העניינית. דרך כלל, אין החוק מכיר בכוחה של הסכמת בעלי הדין לשנות מכללי הסמכות העניינית, כפי שעוצבו בחקיקת המדינה."

זאת ועוד:

"אין באישור ההסכם כפסק דין לפי סעיף 2(ב) לחוק יחסי ממון ולפי סעיף 3 (ג) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, כשלעצמו, כדי להקנות לבית המשפט סמכות דיון נמשכת בסוגיה." (בג"ץ 8578/01 חליוה נ' חליוה, פ"ד נו (5) 641, 634)

טענת "השתק" תישמע מבחינה משפטית רק במקום שהטענה הנוגדת המוקדמת היא בעלת תוקף מחייב. אם כן, מאחר שנושא הסמכות לא נתון ביד בעלי הדין הרי שלטענת השתק אין מקום, וזאת מלבד העדר אומדן הדעת ראוי. כך נקבע גם על ידי השופט מ' חשין בבג"ץ 6103/93:

"במקום שבו נושא ההתדיינות אינו מצוי בסמכותו של גוף שיפוט פלוני, כל הסכמה שבעולם אין בכוחה להעניק לאותו גוף סמכות שהחוק אינו מעניק לו. החוק הוא שנתן והחוק הוא שיקבע וייקח. ואם הסכמה מפורשת אין בה כדי להעניק סמכות – ונזכור שסמכות היא אבן הראשה – הסכמה מכללא והשתק ומניעות לא כל שכן שאין בכוחם להעניק סמכות. השתק ומניעות וויתור עשויים לשמש תחליף להסכמה, אך אין בכוחם לכסות על חוסר סמכות."

כאמור, החוק נותן סמכות ייחודית לבית הדין הרבני לדון בתביעה כרוכה לתביעת הגירושין, כאשר סמכות בית המשפט לענייני משפחה אינה פוגעת בסמכות זו, ובשל כך תידחה טענת השתק ולא תישמע, מה גם שבהתאם למצב החוקי הרצוי, כפי שנקבע בבג"ץ 2232/02, הגירושין או קביעת סטאטוס הנישואין יהיו בבית הדין הרבני, ועל כן אין בעריכת רישום הנישואין בהתאם לחוק בין לאומי, כשלעצמו, כדי למנוע מבני הזוג מלהגיע אל בית הדין הרבני.

בכך נשללת גם הטענה שעריכת נישואין במסגרת טקס שאינו תואם את הדת היהודית, יש בה משום הכרזה על אי־רצון הצדדים להתגרש בבית הדין הדתי. זאת לאור הודאות שבמפגש בבית הדין הרבני בעת הגירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכך יש להוסיף שלאור אי־הוודאות שבנסיבות ההסכמות הנוגעות לתחום הנישואין הצריך המחוקק בסעיף 1 ו־2 לחוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג – 1973 אישור של סמכות רשמית להסכם – אישור שלא ניתן בנידון שבפנינו.

אי־בחירת ערכאת שיפוט וחוק יסוד כבוד האדם וחירותו

בתי הדין הרבניים הם ערכאה שיפוטית המוכרת על ידי המדינה כערכאה לגיטימית השופטת דין צדק ללא משוא פנים. הם נקבעו כטריבונל לגיטימי בעצמותו גם בנושאים הכרוכים בתביעת הגירושין שקיימת, הגם שלגביהם יש סמכות מקבילה לבית המשפט לענייני משפחה.

לגיטימיות זו – מקורה אינה רק בחוק, אלא מושרשת בהוויה של האומה הישראלית באלפי שנות קיומה, וזאת בהיות הדין והמשפט בבית הדין מאבני היסוד של היהדות לדורותיה.

אין לראות בכפיית התדיינות בפני טריבונל רבני פגיעה בחופש הבחירה יותר מאשר כפיית התדיינות בבית משפט אזרחי למי שאינו מכיר בסמכותו או בסדרי הדין הקבועים בו.

יתרה מכך, אין לקבל גישה שבה הוראות החוק תהיינה מבוססות על רקע דתי או השקפת עולם. בספר החוקים לא יכול להתקיים חוק שהחלתו תלויה בהשקפת העולם של נשוא החוק.

חופש הבחירה מוגבל לתוכן המהותי של ההתחייבויות החלות על בני הזוג מכוח חוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג – 1973, או כבנדון שבפנינו החלת המשפט הבין־לאומי הפרטי בהתאם לסעיף 15 לחוק הנ"ל הקובע: "על יחסי הממון בין בני זוג יחול חוק מושבם בעת עריכת הנישואין [...]". כאשר סעיף 1 וסעיף 2 לחוק יחסי ממון מאפשר לנישואים בישראל לזכות הסכם ממון בהתאם לבחירת בני הזוג והסכמתם; ולנישואים בחו"ל בהתאם לחוק מקום מושבם בעת הנישואין, כאמור בסעיף 15 לחוק הנ"ל.

מעמד ההתחייבויות ההדדיות בנישואין כדת משה וישראל

חוק יחסי ממון בין בני זוג במהותו תואם את המושרש בהלכה. רוב רובן של תקנות חז"ל ואף דיני התורה הממוניים הנובעים מקשר האישות הם דינים דיספוזיטיביים אשר במהותם נועדו לתת סעד לצד החלש במערכת הנישואין – קרי: האישה – תוך כדי איזון המאפשר שלום בית. זאת מתוך ההכרה שמתן סעדים בלתי מאוזנים ללא תמורה, יערער את היחסים הבין־אישיים, היות שחיוב חד־צדדי ללא תמורה הוא קרקע פורייה ליצירת איבה.

חז"ל היו מודעים לכך שהסעדים שנתקנו אינם תואמים ולא יכולים להיות תואמים לכלל הנסיבות, ועל כן נתנו ביד האישה לוותר על זכויותיה ובמקביל להיפטר מחובותיה ולומר "איני ניזונת ואיני עושה" או להפקיע את זכות הבעל בפרות נכסי מלוג על ידי התניה ואפילו בדיבור בלבד בראשית הנישואין תוך כדי אמירה ש"אי איפשי בתקנת חכמים" או בהפקעה באמצעות קניין לאחר הנישואין.

יחסי הממון הבין־אישיים, מבחינה ההלכתית, מעולם לא היו חלק מעצם הנישואין שעיקרם איסור והיתר והחלת קרבה משפחתית בין בני הזוג.

יחסי הממון אינם אלא מערכת חיובים חיצונית שעיקרה מתן סעד לאישה כאשר הזכות הקניינית העצמית לא נשללת ממנה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וזאת בניגוד לגישת המשפט המקובל באנגליה, למשל, שבה הבעל והאישה הופכים ליחידה ממזוגת אחת והאישה מאבדת את עצמאותה הכלכלית תחת חסותו של הבעל כדברי ויליאם בלקסטון:

"By marriage, the husband and wife are one person in law: that is, the very being or legal existence of the woman is suspended during the marriage, or at least is incorporated and consolidated into that of the husband: under whose wing, protection, and cover, she performs every thing; and is therefore called in our law-French a feme-covert; is said to be covert-baron, or under the protection and influence of her husband, her baron, or lord; and her condition during her marriage is called her coverture. Upon this principle, of a union of person in husband and wife, depend almost all the legal rights, duties, and disabilities, that either of them acquire by the marriage. I speak not at present of the rights of property, but of such as are merely personal. For this reason, a man cannot grant any thing to his wife, or enter into covenant with her: for the grant would be to suppose her separate existence; and to covenant with her, would be only to covenant with himself: and therefore it is also generally true, that all compacts made between husband and wife, when single, are voided by the intermarriage."

(Blackstone, Sir William (1769). ["Of Husband and Wife"](#). Commentaries on the Laws of England (1765–1769))

בניגוד לגישה זו על פי דין תורה, ההתחייבויות ההדדיות נוצרות אגב הנישואין ויכולות אף להיות הפוכות מהמכוון על פי דין תורה, כפי שמצאנו בתוספתא במסכת כתובות, שרבי יהושע בנו של רבי עקיבא התנה עם אשתו שהיא תפרנסו, וזאת בניגוד לחיוב הבעל על פי התורה בשאר כסות ועונה.

"נושא אדם אשה על מנת שלא לזון על מנת שלא לפרנס, ולא עוד אלא שפוסק עמה שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה. מעשה ביהושע בנו של ר' עקיבא שנשא אשה ופסק עמה על מנת שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה, היו שני בצרות עמדו וחלקו, התחילה קובלת עליו לחכמים. וכשבא לבית דין אמר להם היא נאמנת עלי יתר מכל אדם, אמרה להם ודיי כך התנה עמי אמרו לה חכמים אין כלום אחר הקיצה". (תוספתא מסכת כתובות פרק ד)

אם כן, ביד האישה לא רק להיפטר אלא אף להתחייב לזון את בעלה. כמו כן מצאנו שהבעל יכול להתחייב לזון את בת אשתו אף שלא עליו חל החיוב הדיני אלא אביה מחויב במזונותיה.

זאת בניגוד לנישואין במסגרת המשפט הרואה בנישואין מוסד של המדינה לאור האינטרס הציבורי בקיומם של הנישואין. ולאור זאת הגביל את ההתניה או התחייבות של האישה לזון את הבעל גם במקום שהייתה הצדקה נסיבתית לכך.

השווה לפסק הדין בעניין *Graham vs. Graham*, U.S. District court Eastern District of Michigan, 1940. 33 F.Supp. 936. שבו נקבע כי לא ניתן לחייב האישה לשלם מזונות לבעל, גם בהתקיים נסיבות המצדיקות חיוב מסוג זה.

בשנות השבעים למאה הקודמת השתנתה הגישה המשפטית בארה"ב מהגדרת הנישואין כסטאטוס להגדרתם כהתקשרות חוזית בה התערבות המדינה פחותה, גישה הקרובה לגישה ההלכתית. יעוין לדוגמה בהרחבה –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

— Newman vs. Newman, Supreme court of Colorado, en banc, 1982. 653 P.2d 728.

כללו של דבר, כל התחייבות החלה על הצדדים הן מכוח חיוב מהתורה כגון חיוב שאר (מזונות), כסות או עונה (שמות כא, י) והן החיובים החלים מצד תקנות חז"ל והן התחייבויות והתניות החלות מכוח הסכמה מפורשת, מנהג המקום או תקנות הקהילות תוקפם זהה ובית הדין מחויב לדון על פי החיובים התקפים בהתאם להתחייבות שנוצרה על ידי בני הזוג וזאת ללא קשר לפן האיסורי של מסגרת הנישואין.

לאור האמור, לא מתקבלת הטענה כי התחייבות תקפה מבחינה הלכתית לא תיאכף על ידי בית הדין הרבני, מאחר שכל חיוב ממוני בין אם מדובר בחיוב חקוק בדין תורה ובין בחיוב בהסכמה יש לאוכפו, יהיה מקורו אשר יהיה.

מבחינה חוקית, הדיון בהשלכות הממוניות של הנישואין, הם בסמכותו של בית הדין, בדומה לנושא מזונות האישה ומזונות הילדים. וזאת, בהיות הנידון כרוך בתביעת הגירושין מבחינה עניינית, גם עם תביעות אלו לא נובעות ישירות מהפן האיסורי של תביעת הגירושין, אין החוק מבחין בחילוק האמור ואדרבה שולל אותו מפורשות.

עדיפותן של ההתחייבויות הממוניות הנובעות מנישואין אזרחיים

הקביעה באמירת אגב של כבוד הנשיא (בדימוס) אהרן ברק ב"ג"ץ בני נח" (בג"ץ 2232/03) כי ההלכה אינה מכירה ביחסים הבין זוגיים הממוניים בנישואין אזרחיים שנכרתו בכתב או על ידי שיתוף בפועל על דעת המנהג הרווח בטעות יסודה ונובעת במקרה הטוב מאי הכרת ההלכה ומקורותיה.

אדרבה, במקרה של נישואים אזרחיים בהם אין הוראות הלכתיות ברות חיוב לאור היות החיובים ההלכתיים חיובים החלים מספק בשל הספק ההלכתי של גוף הנישואין, כאשר כלל נקוט בידנו שלא ניתן לחייב ממון מספק וכ"ש בספק תקנה.

הרי שיחולו התחייבויות מעצם השיתוף בפועל בהתאם לנוהג ולמנהג. שאנן סהדי, באומדנא מוכחת, שבני הזוג לא יכנסו לשיתוף ללא הסכמה בנוגע לפירוק השיתוף, כאשר ביסוד השיתוף קיימת הסכמה כי חיי הנישואין במהותם ניתנים לפירוק באופן חד צדדי.

יעוין בפסק דינם של הרבנים בר שאול – אב"ד, הרב זבולון גרז, והרב אליעזר שפירא (פד"ר 563/תשכ"ב, הובא בפסקי דין רבניים כרך ה ובמאמריו של הרב זלמן נחמיה גולדברג בתחומין חלק כד ובשורת הדין חלק ח) בנוגע לחיוב מזונות אישה.

בנוסף לכך, מבחינה רעיונית קיימת התאמה בין יסודות חוק יחסי ממון בין בני זוג התואם במהותו את דיני השותפים המבוארים בשלחן ערוך (חושן משפט סימן קעו), שבלא התניה מפורשת חלוקת רווחי השיתוף תעשה בצורה שוויונית בלא קשר לממון המושקע מתוך הכרה בתרומה הייחודית של כל אחד מהשותפים, או בהפסד הנגרם מההשתתפות כפי שנקבע בתלמוד הירושלמי בנוגע לשותפים שהשקיעו סכומים שונים בשותפות שחולקים בשווה (מסכת בבא קמא פרק ד הלכה א בשילוב ביאור פני משה):

"[...] תמן תנינן וכן שלשה שהטילו לכיס הותירו או פחתו כך הן חולקין. אמר רבי בון נראין דברים בשנטלו מרגלית דיכול מימר ליה אילו לא עשרתי דינריי לא הייתה מזבין כלום. אבל דבר שדרכו לחלק מביאין לאמצע וחולקין (משום שיכול לומר בעל סך המעות המועט לבעל סך הרב אילו לא עשרה הדינרין שלי לא הייתה יכול לקנות כלום מפני שהוא דבר שאי אפשר לקנות אלא כולה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמות שהיא ואם יפחות לך אפילו כסך המועט שלי לא היית יכול לקנותה וכמוני כמוך בריוח (הסחורה זאת) אמר רבי לעזר ואפילו דבר שדרכו לחלק דיכיל מימר ליה את פרגמטיא דידך סגין ואת מנעה מזבנתא. אנא פרגמטיא דידי קליל ואנא הפך ומתהפך בדידי ומטי בך (מפני שאתה לפי הסך שלך היה מגיע לחלקך סחורה הרבה והיית צריך להתעכב זמן רב עד שתמכור הסחורה שלך ובינן כך הייתי אני מהפך בממון שלי הסך המועט בסחורה מועטת קונה ומוכר וחוזר קונה ומוכר עד שהייתי מגיע לריוח גדול כפי הריוח בסחורה מרובה שלך ואם כן עתה אשר לא חלקנו והיינו עוסקין ביחד צריך שלא אפסיד כלום ויש לי חלק בריוח כפי אשר יש לך). עד כדון בשהיתה פרגמטיא נתונה כאן. היתה פרגמטיא נתונה ברומי. (אבל אם היו צריכין לשלח הסחורות לעיר רומי למקום רחוק מאי איכא למימר שהרי עכשיו אינו יכול זה לטעון כך שהרי אינו יכול להוציא הוצאות רבות על דבר מועט שלו אם היה מתעסק בשלו בפני עצמו) דיכיל מימר ליה עד דאת סליק לרומי אנא הפך ומתהפך בדידי הכא ומטי בך (אפילו הכי יש לו טענה ואפילו בכהאי גוונא מפני שיכול לומר לו (אם) אתה היית צריך לשלח לעיר רומי למכור סחורות הרבה שלך לפי שאי אפשר לך למכור לך כל כך במקומינו אבל אני בסחורה המועטת שלי בעוד שאתה היית הולך למקום רחוק הייתי מהפך בכאן ואיני צריך להוצאה מרובה אלא קונה ומוכר במקומי והייתי מגיע לריוח כפי הריוח מהסחורה שלך).

הדברים נכונים שבעתיים בבני הזוג הרואים בהשקעה בתא המשפחתי ובטיפול נכסיו כמקור לבטחון ורווחה כלכלית גם בהווה וגם בעתיד. מאחר שמדובר באומד דעת שהתפרש בדברי חז"ל ומבוסס ההלכתית הרי שהיא חלה בתורת וודאי בהעדר הסדר אחר.

לאור זאת, במקום בו קיים חוק מחייב מושרש בנוהג המקובל, יחולו הוראות הפירוק מעצם השיתוף בפועל גם על פי דין תורה מכח התניה ובעת התקשרות בלא צורך להיזקק לדינא דמלכותא.

הראנו לדעת כי מהותית אין מקום לאמירתו של כבוד הנשיא (בדימוס) אהרן ברק כאמירת אגב (obiter dictum) כי בית הדין לא ידון בנושאים הכרוכים מדין תורה, אלא, אדרבה, בית הדין ידון ויכוף בנידון זה ביתר שאת ובמשנה תוקף. ובכך, נשללת מהבחינה המהותית טענת חוסר הכנות שהועלתה בפסקה 31, לבג"ץ בני נח (בג"ץ 2232/03):

"בן זוג יהודי שבחר להינשא בטקס אזרחי מחוץ לישראל ופונה לבית דין רבני שאינו מכיר בגילויים של סטטוס הנישואין במישור החיובים בין בני הזוג, אינו פועל 'בכנות' אם הוא מבקש להביא גם את ענייני הממון והרכוש בפני בית הדין הרבני. במצב דברים זה, בכריכת ענייני הרכוש טבוע שימוש לרעה בכלי המשפטי של 'כריכה'. בן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון, בכנות, להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שבית הדין כלל אינו מכיר בה. כפיית התדיינות על בן הזוג בפני פורום המתכחש לגילויים הרכושיים של סטטוס הנישואין, מנוגדת לעקרונות הצדק. בנסיבות אלה, כריכה במטרה להעניק לבית הדין סמכות שיפוט ייחודית אינה יכולה להיחשב כריכה 'כנה'."

כפי שנאמר לא אחת על ידי בית הדין הרבני, ונצטט את דברי בית הדין הרבני האזורי בטבריה (תיק מספר 1-21-80581):

"עם כל הכבוד, עמדה זו מיוסדת על הנחת יסוד מוטעית. את הקביעה ש"בית הדין הרבני אינו מכיר בגילויים של סטטוס הנישואין במישור החיובים של בני הזוג", וכי "בן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון בכנות להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שבית הדין כלל אינו מכיר בה" – לא ניתן לקבל!

אדרבה, ההיפך הוא הנכון. בית הדין מכיר במערכת של זכויות וחובות שנוצרו בין בני זוג שנישאו בהליך אזרחי בלבד. אמנם מערכת הזכויות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והחובות הנובעות מהכתובה ותנאי הכתובה אינן רלוונטיות, אך מאחר שהמחוקק קבע מערכת של זכויות וחובות ב"חוק יחסי ממון" ובחוקים נוספים, מערכת שהפכה להיות "מנהג המדינה" ביחס לכלל האוכלוסייה. על כן ביחס לבני זוג שנישאו בהליך אזרחי או מייחסים להם כוונה ליצור שותפות זוגית ולהתחייב בחיובים הדדיים בהתאם למנהג המדינה המיוסד על החוק.

בעת שאחד מבני הזוג יגיש לבית הדין תביעת גירושין, ויכרוך בתביעה זו את תביעתו לחלוקת הרכוש, בית הדין יכיר במערכת החובות והזכויות הנובעות מנישואין אלו. לכן אין יסוד לייחס לתובע חוסר כנות בכריכת הנושא, או שימוש לרעה בהליכי בית הדין ובאפשרות לכריכת תביעה נוספת בתביעת הגירושין. בנסיבות אלו או מייחסים לתובע שאיפה לרכז את כל הדיונים בערכאה שיפוטית אחת, ולמנוע את הנזק שבפיצול הדיונים בשתי ערכאות שונות. פיצול שבמקרים רבים מסב לצדדים הוצאות נוספות ועיכובים משמעותיים עד להשלמת ההליכים.

בכלל האמור גם עמדת בית הדין זה בנוגע לדברים שנאמרו בפסה"ד של בית הדין הרבני האזורי בתל אביב (448866/3) ועמדתנו שההסכמות הרכושיות מחייבות ואין בהם סתירה כלל לדיני דינא דמלכותא דינא.

השתק שיפוטי והרחבת המסגרת הנורמטיבית של הנידון שפנינו לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט-1959

בנוסף לכך, אם תוגש על ידי האישה תביעת מזונות ילדים לבית המשפט ושבמסגרתה מבקשת האישה לפסוק על פי הוראות בסעיף 2 לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט-1959, המחיל את הדין האישי על חיוב מזונות הילדים.

הרי שעל פי כתבי הטענות בנידון שבפנינו המשמורת היא משמורת משותפת, וקיים הפרש ניכר בין תוצאות פסיקה לפי הדין האישי לבין פסיקה לפי חוק המזונות החל על חסרי דין דתי.

אם כן יש לראות בעצם הגשת התביעה לבית המשפט לענייני משפחה בהסתמך על סעיף 2 לחוק המזונות, משום הכרזה על קבלת הדין הדתי ובכלל זה תקנות הרבנות הראשית המטילות על האב חיוב אבסולוטי.

ההשתק השיפוטי אינו מאפשר לדלג מערכאה לערכאה בטיעונים סותרים.

שליטת קיומו של מסלול נישואין חילופי

המחוקק הישראלי, מתוך הבנתו כי נושא הנישואין והגירושין חייב להיות בקונצנזוס הרחב ביותר, וזאת כדי לשמר את אחדותו של העם, קבע כי הנישואין יהיו תחת סמכות השיפוט הרבני.

המחוקק לא מאפשר קיומו של סטאטוס נפרד של נישואין אזרחיים, ומי שרצונו להחיל על עצמו סטאטוס מסוג זה, עליו לגלות מחוץ לתחום השיפוט של מדינת ישראל, ולהיכנס דרך הסדקים של החוק הבין-לאומי בעת חזרתו, מציאות חקוקה זו שוללת את האפשרות ליצור סטאטוס נישואין חדש.

טענות האישה בדבר חוסר כנות בגין רצונו של הבעל להפסידה רכוש מכח מעשיה, ככלל כל צד רשאי להעלות טיעונים ככל העולה על רוחו בין אם יש להם בסיס משפטי או לאו, ואין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לראות בכך חוסר כנות שחזקה על בעלי הדין שהנם מודעים לעובדה שההכרעה הסופית נותנה לבית הדין.

לאור האמור מחליט בית הדין שסמכות הדיון בתביעת הגירושין ובתביעות הכרוכות נתונה לבית הדין הרבני.

מותר לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ו' בטבת התשע"ז (4.1.2017).

הרב יצחק רפפורט